

Paraules pendents amb Jaume Fuster

En l'acte de comiat a Jaume Fuster, mort a Barcelona el 31 de gener, Guillem-Jordi Graells va parlar als assistents, a petició de Maria Antònia Oliver, adreçant-se a l'amic traspassat. A petició d'EL TEMPS, ha assajat de refer i de completar la intervenció.

Jaume, ens has fet una putada. I la vida te l'ha feta a tu, ens l'ha feta a tots. I ara, que les sensacions i els sentiments s'encavalquen, confosos, desordenats, insuportables també, et voldria dir algunes coses que potser no t'havia dit mai, o no prou sovint, per manca de temps, o d'ocasió, o de generositat, per una vergonya absurda o per un pudor malentès. Perquè encara ens costa tant, després de tants anys, parlar-nos clar o entendre que també allò que és evident cal que sigui dit... I tant de bo, si tot això que et diré no és només una expansió personal, mancada d'estoïcisme (la disfressa del filldeputisme d'alguns), i les meves paraules són compartides pels qui són aquí, pels qui ho llegeixen, que s'hi senten també implicats.

A la premsa, alguns dels teus amics expressen, entre el dolor i l'estupefacció, les seves primeres reaccions, els primers intents de fer-te conèixer millor a tothom que, a partir d'ara, noterà el teu buit. Uns altres, menys íntims i, per tant, més capaços d'objectivar les sensacions després del sotrac, comencen a esbossar la valoració de la persona desapareguda, la imatge de qui, fins ara, se les bastava per fer-se conèixer i que es definia pels fets i per les actituds. No sé si t'hauria agradat tot el que anem dient, el que et dic, però pren-t'ho com l'indici de l'amplíssima corrua d'amistats que has fet, de la gent que se sent deutora teva, dels qui t'estimem, els qui avui som aquí, i arreu, fent costat a la Maria Antònia Oliver.

No vull parlar-te com a escriptor. Ara, no. Prou temps hi haurà de fer balanços per valorar la teva aportació com a creador a la literatura catalana. Per desfer, també, aquesta imatge reduccionista d'autor de novel·la negra o de gènere que alguns volen donar de tu, potser fins i tot amb bones intencions. Per analitzar-te com a narrador molt

tervencions, xerrades, conferències, "presències" que havies assumit com a intel·lectual i, com dèiem fa dues dècades, com a treballador de la cultura. Aquest serà, sens dubte, un balanç que caldrà anar fent, que et devem perquè, identificant la teva aportació, sabrem també una mica més com som i què hi hem perdut.

"Vas sacrificar una part gens menyspreable de la teva obra per empenyer l'Associació d'Escriptors i les seves derivacions."

més complex i ambicions que el que segueix *només* uns camins fresats. Per destacar la multiplicitat de la teva aventura literària, salvatgement estroncada. Per comprendre la teva aposta per conquerir i ampliar el públic lector en català...

La vintena llarga de llibres, els guions que han esdenvingut pel·lícules, sèries i programes, els centenars d'articles són només la constància física de la teva capacitat creativa, però també l'indici d'una presència i d'un compromís que s'estenen molt més enllà, que es perllonguen en els milers d'in-

A l'amic. Però ara vull parlar-te, sobretot, com a amic. Més ben dit, de l'amic que eres. Per donar-te les gràcies i per dir-te algunes d'aquestes paraules que teníem pendents, que no han arribat a ser dites o que no ho han estat prou sovint. Hem estat molt afortunats de tenir-te a prop, de poder comptar sempre amb tu, que fossis una gran persona que, a més, era una persona bona. Encara que sovint et regressiveis contra tu mateix pel fet de ser-ho, encara que tinguessis la temptació d'ofegar el teu natural, sabedor que no és el valor ni més rendible ni més respectable en la nostra societat i, especialment, en el nostre món literari. I encara que, inevitablement, tornessis, un cop i un altre, donant-nos-en mostres del tot inequívocues. Com de la teva sensibilitat, sovint camuflada sota una púdica sorruderia.

No eres, però, un bo tou o feble, sinó un home ple de caràcter i d'empenta que, a més, respectava els altres, els estimava i, quan no t'hi empenyaves, estaves disposat a tot per ells (i, sovint, empenyant-hi i tot). Perquè la teva bondat emanava de la generositat, de la disponibilitat que sabíem que

"Jaume, continuaves creient en la necessitat de treballar per uns Països -no un país, nosaltres érem i som dels Països Catalans- sobirans i per una societat sense opressions ni privilegis de classe."

sempre trobaríem en tu. Tant en el terreny personal, com en el professional, com en el col·lectiu, com a "home públic", si és que aquesta expressió equívoca no ofèn el teu pudor. I ja em perdonaràs que, per darrer cop, remarqui aquest tret de la teva manera de ser. No ho tornaré a dir. Pel que a mi fa, sé que ja no seràs mai més l'amic capaç de sacrificar no sé quants matins per ensinistrar-me en els secrets de la informàtica aplicada, resoldre'm els problemes que se'm presentaven un cop i un altre, o el que suportava amb estoïcisme els meus malhumors i atzagaiades perquè sabia que, l'endemà o la setmana entrant, ja m'hauria passat i podríem continuar parlant-ne i ens posaríem, un cop més, a la feina.

Deixem la bonesa, doncs. I parlem de la feina. No has tingut temps de preguntar-m'ho, malauradament, però no he pogut estar-me de recordar la pregunta que ens feia en Fabià Puigserver els seus darrers dies, poc abans de morir, com tu, als cinquanta-dos anys: "Oï que he treballat molt en aquesta vida?" Com si davant la consciència de la seva propera desaparició, la basarda d'un prematur compliment de contracte amb la vida, li calgués l'autojustificació de no haver passat debades per aquest món. A tu, que no sé si has arribat a plantejar-t'ho, que vés a saber què pensaves quan aquests dies, a Bellvitge, de sobte et vàiem abstret i amb un núvol a l'expressió, et podria respondre el mateix que a ell: molt i massa, i més pels altres que per tu mateix. Però ja saps que en aquest país -i em temo molt que a tots-, la feina, la fan els cansats i, sobretot, els qui no s'entretenen en disquisicions estètiques sobre si és ben feta o hi està, si esculpim amb burí o si caldria fotre'ls una bona potada a la boca.

La força del compromís. T'haig de dir, Jaume, que has estat -que continuaràs essent, n'estic segur- un punt de referència. Per a mi i per a molta gent, que avui és aquí o que no hi ha pogut ser. Aquests darrers temps, quan tantes coses per les quals hem lluitat semblen fracassades, impossibles

o passades de moda, tu mantenes les idees clares i, tot i l'escepticisme sobre algunes militàncies massa ostentoses, continuaves creient, per exemple, en la necessitat de treballar per uns Països -no un país, nosaltres érem i som dels Països Catalans- sobirans i per una societat sense opressions ni privilegis de classe -pel socialisme, què caram!, i no precisament el del PSOE i sucursals-, sense discriminacions de cap mena, d'ordre ideològic, d'opció sexual o de qualsevol altra.

ARXIU / DOMÈNEC UMBERT

O, darrerament, combatent el racisme que diuen que els catalans no tenim i que cada dia és més visible, maldant per veure l'atractiu de la diferència i la voluntat d'amistat en la comunicació amb l'altre.

Sí, Jaume, eres dels qui fan que alguns conceptes no sonin a anti-galla, ni a enunciat buit, sinó allò que són: suport d'una flama que cal mantenir viva, esperant que torni a fer vibrar la gent, a motivar-la, si és que ara sona a fora d'època. Paraules, conceptes com compromís, solidaritat, revolta, igualtat, lluita. I, en aquests temps de reflux, com a bon marxista marxia, plantejaves l'estratègia que ens calia per al moment: ja que no som en temps en què s'escaiguin els manifestos ni les proclames, mantinguem les posicions en cada petit gest, en cada paraula. I no deixem de col·locar aquestes idees a cada petita ocasió: en un article, en una seqüència, en un parlament, en una

narració. I que arrufin el nas, si volen, que ens diguin tercer-mundistes, utòpics o premoderns.

La teva no havia estat mai una ideologia a la moda o una posició estètica per quedar bé. Ni mantenes les idees per immobilisme o nostàlgia, les duies aferrades a la teva manera de ser, t'eren naturals i res no t'hi ha fet renunciar. Venies d'un món amb sòlides arrels populars, de pagesos i d'obrers, i a diferència de tants altres, potser inevitables, companys de camí en el passat, no havies abraçat les teves idees com una consolació a la mala consciència. Durant aquests anys t'havies mirat amb somegueria tants canvis de jaqueta, tants encimbellaments a les mamelles del poder -sovint per quotes tan irrisòries!- només amb un comentari irònic i, com a molt, l'alleujament de veure que, a la curta o la llarga, les coses tornen a lloc. Ells allà, nosaltres aquí. Perquè sabies que la teva, la nostra hora tornarà i creies que, mentrestant, cal realimentar constantment les conviccions, impregnar-ne subtilment tot allò en què ens trobem implicats.

Aquesta fermesa de posicions, aquesta ètica que no admetia qüestionament, era encara més perceptible en el dia a dia, en el terreny de la reivindicació professional. Si és cert que vas ser un líder de la nostra generació literària (i quan ens la vàrem empescar l'Oriol i jo, tu vas ser dels pocs convençuts des del primer moment), encara ho és més que has estat, que continuaràs essent, el nostre gran líder sindical. Durant anys, més de vint, has dedicat hores i esforços incomptables a millorar les condicions del gremi de l'escriptura, a organitzar-nos per aconseguir les nostres reivindicacions, a canalitzar les energies contra els explotadors de les nostres plusvàlues per tenir-los, com a mínim, a ratlla i respectant-nos.

T'obsedia la pèrdua de pes social que havia experimentat el món literari darrerament i lluitaves per recuperar-lo, però també et baties en la defensa de drets molt més elementals d'ordre moral i material dels creadors respecte a les indústries culturals que n'utilitzen i vehiculen les obres. I, encara, te

les havies amb una habilitat que t'envejo amb els estaments oficials, administrant una sibil·lina política de garrot i pastanaga que ens havia aconseguit força resultats. Sobretot això: resultats. Perquè, d'honors, ja sabies quin bon tros a l'olla se'n pot tirar, i si alguna cosa t'has estalviat en aquesta vida, ha estat l'haver de dir que es fotessin allà on els cabessin certes "compensacions".

En canvi, vas sacrificar, n'estic segur i em consta, una part gens menyspreable de la teva obra personal derivant les energies i la imaginació que hi podies haver destinat, cap a aquesta empresa col·lectiva, empenyent des de la fundació l'Associació d'Escriptors i totes les seves derivacions i activitats. Fins i tot quan no vares tenir-hi cap càrrec ni responsabilitat n'eres un puntal i, novament, d'ençà que la presidies, l'AELC és una plataforma per a la reivindicació professional però també per al debat, per a la presència pública, per a l'exercici de la solidaritat amb les altres cultures, per pressionar les administracions, per mobilitzar esforços, per mantenir a qualsevol preu una presència i una activitat "de Fraga a Maó i de Salses a Guardamar". En definitiva, per no creure'ns allò que som sis milions i que el nostre horitzó col·lectiu s'acaba a la Sènia mirant cap al sud i al Port Olímpic mirant mar enllà.

I tot això no ho feies pas per abnegació mongívol ni per manca d'uns altres interessos. Em sembla que tenies la voluntat d'influir, d'intervenir, de controlar fins i tot, no pel gust del poder sinó per veure que l'articulació de la nostra cultura, que la seva dependència de la vida social, es regia per uns mecanismes propers al que tu creies que havia de ser, al que molts compartim que cal que sigui, per neutralitzar els esforços d'alguns que la voldrien servil als qui manen (en el més pur estil d'uns altres temps, tot i que s'omplin la boca de grans conceptes democràtics) o que ho instrumentalitzin per a les seves enfilades personals. Els qui encara tindran la barra d'acusar-te de no sé què des de la seva impotència d'orsians de pega i d'i-

ARXIU

Jaume Fuster i Maria Antònia Oliver, el passat setembre a Vilanova i la Geltrú, durant el Primerencontre de ciència ficció en llengua catalana.
 "Perquè et necessitarem tant, et trobarem tant a faltar, Jaume... La Maria Antònia primer de tots, però tants i tants que ara t'estimem..."

dedegs de ball de patacada, personatges foscos sempre a punt de qualsevol traïció en profit propi. No voldria idealitzar-te, ni inflar les coses, perquè ningú no es pensi que m'excedeixo, víctima de la mala consciència o de la síndrome del "no haver fet prou per tu". Però voldria que la gent per a la qui ets només un nom, com a molt identificat amb algun títol de llibre, sabessin el que també ells han perdut, i em revolta pensar que després de la commoció en el nostre petit món cultural, aquesta sí autèntica i àmplia, tot plegat es vagi difuminant i perquè em cabreja que, al capdavall, els minuts que t'hauran dedicat els mitjans de comunicació audiovisuals o els diaris, amb prou feines equivalen al que provoca la lesió més idiota del més ximple dels tocapilotes adquirits a cop de talonari.

Perquè et necessitarem tant, et trobarem tant a faltar, Jaume... La

Maria Antònia primer de tots, però tants i tants que t'estimem i que ara no ens sabem consolar dient-te només gràcies, perquè encara no era l'hora de donar-te-les ni tu esperaves que passéssim aquests comptes tan aviat. Per això només puc afegir-te que tirarem endavant tot allò en què tu estaves compromès. Que tractarem d'imaginar-nos si tu ens hauries dit que ho féssim així o aixà. Que et retrobarem cada cop que una pàgina de la teva obra sigui llegida o que una seqüència d'un guió teu recreï per uns instants una realitat mentidera que et vas empescar. Que serem al costat dels teus, d'ella. Ningú no ens compensarà, però, de tot allò que ja no podràs escriure'ns, de la companyia que no ens faràs, de les coses que no ens aclariràs, de tanta desolació com sentim ara. I prou.

Gràcies, Jaume. T'estimem.

Guillem-Jordi Graells